

غیبت قلبی چیست؟/ سوءظن دین و ایمان را بر باد می دهد

یکی از بیماریهای روحی و اخلاقی بدگمانی و سوءظن است...

یکی از بیماریهای روحی و اخلاقی بدگمانی و سوءظن است که آثار بدی چون تهمت و غیبت را در پی دارد و از دید علمای اخلاق به عنوان " غیبت قلبی " خوانده می شود. هر انسانی ممکن است به بیماری های اخلاقی متعددی مبتلا شود که روح او را از مسیر درست انسانی و الهی خارج کند. " بدگمانی " نسبت به دیگران یکی از بیماری های اخلاقی است؛ کسی که با سوء ظن با دیگران برخورد می کند و همواره در خصوصیات و اسرار مردم به جستجو می پردازد گاهی هم رفتارهای نامناسب دیگران، حس بدگمانی را در انسان پدید می آورد.

افرادی که " سوء ظن " دارند به همه بدبین اند و کارهای آنان را بر اساس انگیزه های خصمانه و ریاکارانه تحلیل می کنند و به کسی اعتماد نمی کنند و هر حرف را به نوعی دشمنی دانسته و بر غرض ورزی حمل می کنند و هر کار را به بدترین شکل ممکن تفسیر و تحلیل می کنند. اگر بخواهیم غیبت نکنیم باید سوء ظن نداشته باشیم و چنانچه بخواهیم گرفتار سوء ظن نشویم باید در امور مردم جستجو نکنیم، زیرا سوء ظن و تجسس در امور یکدیگر تاثیر متقابل دارند گاهی تجسس باعث سوء ظن و گاهی سوء ظن منشاء تجسس می شود. بنابراین باید از هر دو احتراز کرد.

در روایات نیز از تجسس و سوء ظن نهی شده است. رسول خدا (ص) می فرماید: " هر گاه به کسی بدگمان شدی آن را تصدیق مکن یعنی به صرف گمان چیزی را باور مدار ". (2) و در جایی دیگر می فرمایند: تجسس و تبخس نکنید و درصدد کشف عیوب مردم برنمایید و پشت به هم حسد و کینه نورزید و از یکدیگر روی برنگردانید و ای بندگان خدا با هم برادر باشید. " (2)

سوء ظن گاهی دین و ایمان انسان را بر باد می دهد. تهمت و بهتان از بی ایمانی است. وقتی کسی بدگمان باشد تهمت می زند و همین سبب از بین رفتن ایمان می شود. از سخنان رسول اکرم (ص) است که هر گاه دچار گمان شدید، تحقیق نکنید. (3)

توصیه حضرت رسول (ص) و پیشوایان دین این است که کار برادر دینی را حمل بر صحت کنید؛ یعنی به بهترین حمله که می تواند برای آن در نظر آورد. مثلا اگر مردی را با زنی دیدیم، سوء ظن آن است که بگوییم روابط گناه آلود دارند حمل به صحت آن است که بگوییم شاید خواهرش یا از بستگانش است.

در اینجا ذکر این نکته لازم است که تمام گمان های بد، گناه نیست، زیرا پاره ای از گمان ها به صورت خاطرات زودگذر در برخورد با حوادث بدون اختیار در ذهن انسان وارد می شود این گونه خاطرات قهری را نمی توان گناه محسوب دانست. مگر آن که در پیدایش مقدمات آن اراده شخص دخالت داشته باشد. و یا در مقام عمل به گمان خود ترتیب اثر دهد. ترتیب اثر عملی است از این که انسان گمان خود را به عنوان واقعیت مسلم تلقی کرده و آثار واقع را بر آن بار کند. مثلا ظن خود را به صورت خبر قطعی بازگو نماید و یا دیگران را به صرف گمان، متهم و محکوم سازد. مسلما نتیجه اینگونه برخورد جزء تهمت و غیبت و هتک آبرو و تضییع حقوق افراد و جامعه چیز دیگری نمی تواند باشد.

زیانهای شخصی سوء ظن

از مضرات سوء ظن می توان گفت که شخص بدگمان به دلیل نگرانی و عدم اعتماد به مردم، همیشه در رنج و ناراحتی بسر می برد و کسی را شایسته معاشرت نمی یابد و بر اثر این نگرانی و بدگمانی راه و چاره ای جز گوشه نشینی و دوری از مردم ندارد و از معاشرت با دیگران احساس دلهره و وحشت دارد و نسبت به همه بدبین است. افراد بدبین همه را خائن می پندارند بدگمانی، فکر انسان را خراب و آدمی را دچار توهم و خیالات فرساینده می کند.

سوء ظن خود نوعی غیبت قلبی است. علمای اخلاق سوء ظن را از مصادیق غیبت قلب می دانند؛ به این معنی اگر آدمی در دلش نسبت به شخصی مسلمان بدبین شد در دل از او غیبت کرده است از دیدگاه دین مقدس اسلام فکر گناه نیز ناپسند است. حضرت (ع) می فرماید: کسی که زیاد درباره گناه فکر کند گناهان او را به سوی خود می کشند. (4)

بنابراین با همه زشتی و آثار سوء که بدگمانی دارد در برخی موارد و به صورت متعادل هم بدبین بودن خوب و به صلاح است آنجا در برابر دشمن است. پر واضح است که خوش گمانی به دشمن، زیان آور است چرا که از دشمن جز دشمنی بر نمی آید و خوش گمانی به دشمنان کینه توز نهایت ساده لوحی است.

حضرت علی (ع) در عهد نامه مالک اشتر به او توصیه می کند: وقتی با دشمن صلح کردی، از دشمن برحذر باش، چرا که گاهی دشمن نزدیک می شود و اظهار دوستی می کند تا غافلت کند پس احتیاط کن و در این مورد حسن ظن نداشته باش. (5)

1- فسیر قرطبی، جلد 16، صفحه 332

2- تفسیر قرطبی، جلد 16، صفحه 331

3- کنز العمال، حدیث 7585

4- غرر الحکم، صفحه 127، شماره 8561

5- نهج البلاغه، نامه 53